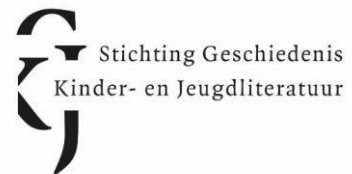

SGKJ-Nieuwsbrief 42

28 september 2021

Nieuws uit het SGKJ-bestuur

Op 5 november a.s. vindt in de prachtige Gadourekzaal van de Rijksuniversiteit Groningen de najaarsstudiedag plaats. Het thema van deze dag is 'school(lees)boekjes'. Na een algemeen historisch overzicht van het Nederlandse leesonderwijs worden verschillende aspecten van het thema belicht. Zo komen protestants-christelijke en rooms-katholieke schoolboekjes aan de orde en Friestalige schoolleesboekjes. Een lezing over leesboekjes van Scheepstra, Ligthart en Jetses, uitgegeven door de Groningse uitgever Wolters-Noordhoff, ontbreekt natuurlijk ook niet op deze studiedag in Groningen. Een bijzonder programmapunt is verder de uitreiking van de Hieronymus van Alphen Prijs 2021.

De SGKJ-Vrienden hebben voor deze dag inmiddels een uitnodiging ontvangen. Maar ook andere belangstellenden zijn van harte welkom. Informatie over het volledige programma, de kosten en aanmelding kan verkregen worden bij het secretariaat: StichtingGKJ@gmail.com. Of neem een kijkje op de website van de [SGKJ](http://SGKJ.nl).

Het bestuur ziet ernaar uit om velen van u eindelijk weer te ontmoeten.

In Memoriam

De afgelopen weken overleden twee van onze SGKJ-vrienden. Vrienden die we enorm gaan missen. Op 29 augustus overleed **Leny Borms-Koop**. Ze had de laatste jaren al een slechte gezondheid, maar kwam toch naar SGKJ-activiteiten, zoals de studiedag twee jaar geleden in Zwolle, waar het bestuur afscheid nam van haar man Aernout, als penningmeester en bestuurslid van de SGKJ. Vol trots keek ze naar haar man toen de voorzitter van onze stichting, Janneke van der Veer, in een afscheidstoespraak de bijzondere bijdragen van Aernout in de vele jaren dat hij actief was in het SGKJ-bestuur, memoreerde. Aernout en Leny vormden een twee-eenheid zoals je niet vaak tegenkomt. Hun liefde voor elkaar heeft 45 jaar mogen duren. Veel SGKJ-vrienden zullen Leny ook herinneren als de vrouw die bij veel activiteiten achter een tafeltje zat om, zoals dat toen nog ging,

de financiële bijdrage voor een studiedag in ontvangst te nemen. Ook daarbij was zij een grote steun voor haar man. Leny hield er niet van op de voorgrond te staan, maar was er altijd wel! Ook als verzamelaars van prenten en boeken waren ze aan elkaar toegewijd. Bij de Koninklijke Bibliotheek worden twee grote schenkingen van centsprenten en een grote collectie kinderboeken beheerd. De beschrijvingen van 540 boeken en 2.544 centsprenten dragen de naam van de schenkers: Schenking collectie Aernout Borms en Leny Borms-Koop of Verzameling Borms-Koop. We koesteren allemaal een warme herinnering aan Leny en wensen Aernout veel sterkte. Leny zal bij ons altijd een speciaal plaatsje in ons hart houden.

Op 15 september overleed **Leontine Buijsters-Smets**, voor velen kortweg Lin. Zij studeerde kunstgeschiedenis aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, waar zij in 1995 promoveerde op een proefschrift met als titel *Jan Massys. Een Antwerps schilder uit de zestiende eeuw*. Al eerder had zij echter geregeld over kunstenaars en boekillustrators gepubliceerd in tijdschriften. Vanaf 1997 publiceerde zij verschillende werken samen met haar echtgenoot Piet Buijsters, hoogleraar Boekwetenschap en Nederlandse letterkunde van de achttiende eeuw te Nijmegen. Zo verscheen in 2001 *Lust en leering. Geschiedenis van het Nederlandse kinderboek in de negentiende eeuw*, waarvoor zij in 2002 de Menno Hertzbergerprijs ontvingen. In 2005 ontvingen zij de G.H. 's-Gravesande-prijs voor hun publicaties over het Nederlandse kinderboek. Er volgden nog veel meer indrukwekkende boeken. Een standaardwerk van de hand van Leontine Buijsters-Smets is inmiddels *Decoratieve prenten met geschreven wensen : 1670-1870* (2007). De Hieronymus van Alphen Prijs van de SGKJ werd in 2005 aan het echtpaar toegekend. Frits Booy typeerde hun samenwerking in zijn

laudatio zeer treffend: 'Hij en zijn vrouw ontwikkelden zich tot gemotiveerde en nijvere pioniers in de wereld van het oude kinderboek. Ook al werk je met z'n tweeën aan projecten als deze, het is en blijft een gigantische onderneming, die veel aandacht, tijd, energie en reisgeld kost. Wat is er allemaal niet afgereisd, opgezocht, bekeken, onderzocht, geordend en beschreven, ook bij verzamelingen van onze donateurs.' En zo zullen veel SGKJ-vrienden zich Lin blijven herinneren. Wij wensen Piet Buijsters veel sterkte met dit grote verlies.

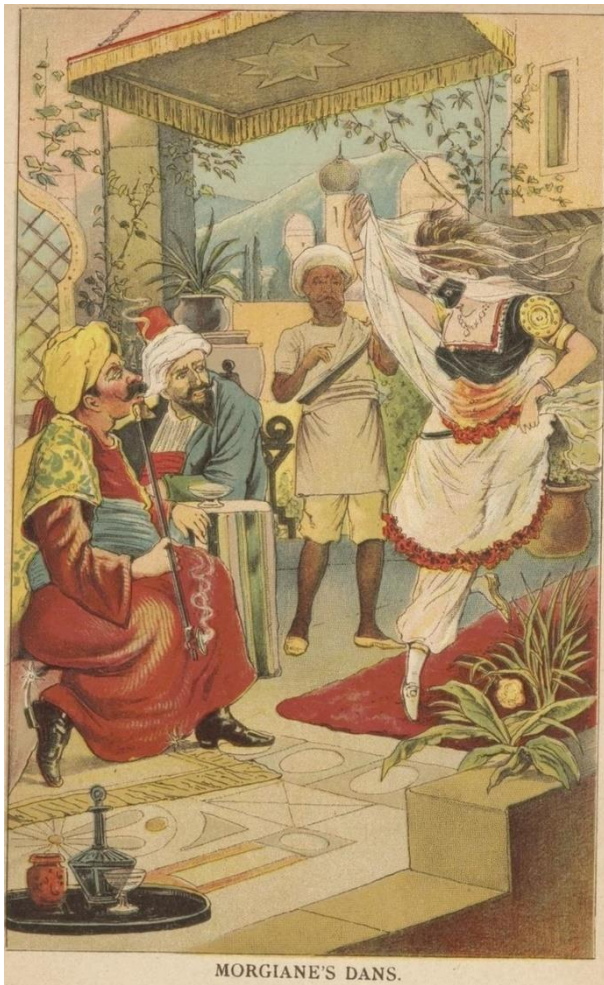
Bestuur SGKJ

Nieuws

KB-blogs op website SGKJ

Zoals we in het vorige nummer al hebben gemeld krijgt de Koninklijke Bibliotheek in november een nieuwe website. De blogs over kinderboeken en centsprenten worden niet overgezet naar de nieuwe KB-website, maar Karin Vingerhoets heeft samen met Marcel Rijs voor de oplossing gezorgd: deze blogs zijn inmiddels door hen op onze SGKJ-website geplaatst. Voordeel is dat geïnteresseerden via Google bij de SGKJ-site terechtkomen. Bovendien blijft de informatie zo bewaard voor liefhebbers en onderzoekers. Onder elke blog wordt aangegeven dat deze eerder gepubliceerd is op de website van de KB. Een voorbeeld is een blog over [De zwarte Sambo](#). Dank aan Karin en Marcel!

Tentoonstellingen

In het Huis van het Boek (v/h Museum Meermanno) is van 7 november tot 6 maart 2022 de tentoonstelling **Groeten uit de Oriënt** te zien. Getoond wordt hoe onze westerse blik op het oosten is gevormd, via boeken, filmaffiches, ansichtkaarten en foto's. De talloze bewerkingen en navolgingen van de Sprookjes uit Duizend-en-een-nacht zijn van grote invloed geweest op de beeldvorming, niet in de laatste plaats via prentenboeken voor kinderen. Hier een afbeelding uit *Ali Baba* (J. Vlieger, ca. 1903)

Speuren naar Prins Vriendelijk

Op zoek naar de oorspronkelijke uitgave van [Prins Vriendelijk](#), 'oververteld' door Agatha (Robbers, 1873) probeerde ik gedigitaliseerde Engelse toybooks te vinden. Omdat de oorspronkelijke titel en de illustrator niet bekend zijn, is het lastig zoeken. Hopen op herkenning van de illustraties is dan de enige optie. Mocht u de oorspronkelijke uitgave kennen, dan horen we dat graag!

De [National Art Library children's literature collections](#) beheert onder meer de Renier Collection. Daar is veel moois te zien, maar gedigitaliseerde kinderboeken zijn er helaas niet te vinden.

De British Library heeft een mooie website met [Discovering Children's Books](#), met artikelen en thema's zoals 'Animals that talk', maar digitale kinderboeken vinden we er niet.

In de [Special Collections](#) van de Bodleian Library in Oxford is de collectie kinderboeken van [Iona and Peter Opie](#) ondergebracht (25.000 boeken en tijdschriften). Ook het archief van de Opie's wordt daar bewaard. Een catalogus is online beschikbaar, maar gedigitaliseerde kinderboeken zijn niet gevonden.

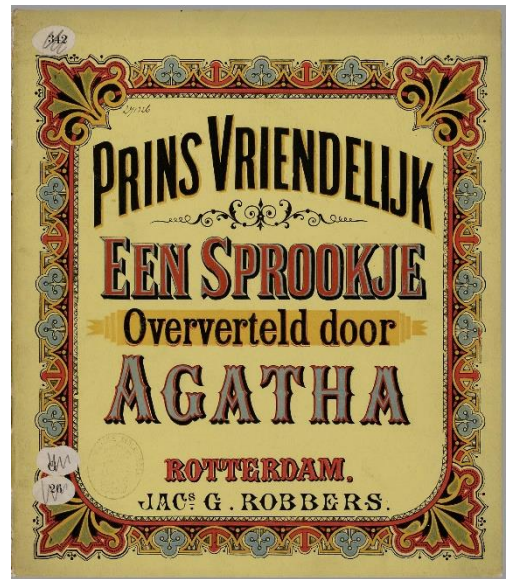
De [International Children's books Digital Library](#) (ICDL) bevat 3142 digitale Engelse titels, daar zou de oorspronkelijke editie van *Prins Vriendelijk* bij kunnen staan. Op bijvoorbeeld 'toybook' of op jaartal zoeken kan daar helaas niet.

Internet

Op de website van het Literatuurmuseum staat een uitgebreid artikel van Dick Welsink over [Willy van der Heide](#), de schrijver van de Bob Evers-reeks die onder andere pseudoniemen nog meer publiceerde.

Ook op de site van het Literatuurmuseum een rondgang langs de [tekenaars van de versies van Annie M.G. Schmidt](#), een prachtige parade van illustraties.

Op de website van Historiek een artikel over een biografie van [Hugo de Groot](#). De befaamde boekenkast is verdwenen, maar sporen ervan zijn in kinderboeken en op centsprenten te vinden. Dit jaar is het 400 jaar geleden dat Hugo de Groot in 1621 uit zijn gevangenis op Slot Loevestein wist te ontsnappen. Op een centsprent is een van de afbeeldingen gewijd aan Hugo de Groot: [Zoo leert historie prent en blaam Der vaders deugd en grootsch bestaan](#) (tussen 1775-1813). De gekleurde afbeelding is ontleend aan [Hugo de Groot : met gedichtjes](#) door P.J. Andriessen (1876).

Een boek herlezen

Jeroen en de zilveren sleutel

Ik las in mijn jeugd *Jeroen en de zilveren sleutel*, een deel uit de reeks *Prisma Juniores* (oorspronkelijke editie Breughel, 1946). Wat me daarvan vooral is bijgebleven zijn de titels van de hoofdstukken, zoals:

ZEVENDE HOOFDSTUK <i>waarin Kees de schildpad en Isidoor de ezel een vereniging oprichten en Jeroen het leven ziet stilstaan</i>	127
ACHTSTE HOOFDSTUK <i>waarin Februari last heeft van standsbesej en Jeroen Willem de Walvis ontmoet</i>	141

Ik dacht dat auteur Daan Zonderland de eerste was die deze vorm hanteerde, maar onlangs kwam ik een soortgelijk gevormde hoofdstuktitel tegen in *De lotgevallen van Ferdinand Huyck* door Jacob van Lennep uit 1840.

DERDE HOOFDSTUK.

Waarin wordt bewezen, hoe gevaarlijk het is zonder parapluie uit te gaan, en de beschrijving gevonden van een mooi meisje en een mooie koepel.

Misschien kennen SGKJ-Vrienden nog meer voorbeelden, en bestaat er een term voor dit type hoofdstuktitels.

Jeroen en de zilveren sleutel begint nogal heftig: Jeroen heeft een vreselijke stiefmoeder die slaat en scheldt, en een vader die zijn kinderen niet tegen haar durft te beschermen. De kleine Jeroen loopt weg en komt 'de man Pieter' tegen. Deze geeft hem een zilveren sleutel waarmee hij goede wensen kan vervullen. Jeroen kan meteen aan de slag in zijn ouderlijk huis: hij wenst dat zijn stiefmoeder voortaan zijn vader zal gehoorzamen. En dat gebeurt, de vader is nu dapper en kan zijn vrouw bevelen: 'Zwijg vrouw, en ga de koe melken en de bedden opmaken.' Jeroen trekt de wereld in, maakt spannende avonturen mee en ontmoet vreemde figuren. Van de inhoud is me verder niet veel bijgebleven, en ook herlezing roept weinig herinneringen op.

Op het Waterlooplein in Amsterdam vond ik enige tijd geleden *De avonturen van Jeroen en zijn vrienden*, een gebonden editie met drie verhalen van Daan Zonderland: *Jeroen en de zilveren sleutel*, *Jeroen en het dorp op de heuvel*, en *Jeroen en de jacht op de echo*. Het eerste deel verscheen oorspronkelijk bij G.W. Breughel in Amsterdam in 1946. De twee andere delen volgden in 1947, en in 1949 verscheen de genoemde bundel met drie delen. De illustraties zijn van [Piet Worm](#) (1909-1996).

Later volgden heruitgaven bij Het Spectrum (Prisma Juniores), bij BZZTÔH en bij De Fontein met illustraties van [Carol Voges](#) (1925-2001).

De illustraties in de Prisma Juniores-uitgave zijn van Carol Voges, en nu ik die van Piet Worm zie vraag ik me af waarom er voor een andere illustrator werd gekozen. Piet Worm maakte prachtige geïllustreerde initialen bij elk hoofdstuk. Bij Voges ontbreken dergelijke tekeningen. Dat Voges naar de tekeningen van Piet Worm heeft gekeken blijkt uit de weergave van Jeroen en Hazevoet, gezeten op de rug van het paard Appelmoes.

Links de illustratie van Piet Worm op het titelblad en rechts een illustratie van Carol Voges.

[Daan Zonderland](#) is het pseudoniem van Daniel Gerhard van der Vat (1909-1977). In mijn exemplaar van *De avonturen van Jeroen en zijn vrienden* (1949) staat als opdracht: 'Voor Jeroen van der Vat' (zijn oudste zoon). Nog een bijzonderheid: de vorige eigenaar was Arthur van Norden, sinds 1983 schrijver van de *Dikkie Dik* boeken met illustraties van Jet Boeke.

Recente aanwinsten van SGKJ-Vrienden

1933, uitgegeven door Missiehuis St. Willibrordus te Uden NB. In die almanak staan nog meer tekeningen van Lou Manche. Interessant materiaal, want veel van die almanakken geven (naast een overzicht welke heiligen op welke dag vereerd worden) een kijkje op de plekken waar de missionarissen werkten, vaak met een foto van de witte paters met zwarte (liefst al bekeerde) kinderen.

Enige tijd geleden verwierf Eddy Raymann een aantal originele illustraties van [Lou Manche](#). Hij zocht naar de publicaties waarin deze verschenen waren (Nieuwsbrief 16, november 2017). Inmiddels heeft hij die bron gevonden: *Jantje bij de Kannibalen* staat in de *St. Michaels Almanak* van

Vrienden helpen vrienden

Rectificatie

In het vorige nummer van de Nieuwsbrief staat dat Felix Hess de illustrator was van de eerste uitgave van *De wees van Amsterdam* (M.C. Rudolfs, Van Nooten, 1888). Dat kan niet juist zijn, want toen was Hess (1878-1943) pas tien jaar oud.

Een vraag over Felix Hess

Sytze van der Veen is bezig met een boekje over de tekenaar Felix Hess, alias Jantje. Hij vond een afbeelding gesigeneerd door Felix Hess waarbij met potlood een titel is geschreven: *Van Truus en Guus met Suus*. Die titel is nergens te vinden, mogelijk was het een werktitel. Hopelijk herkent een van onze Vrienden deze illustratie, en weet hij of zij in welk boek deze staat.

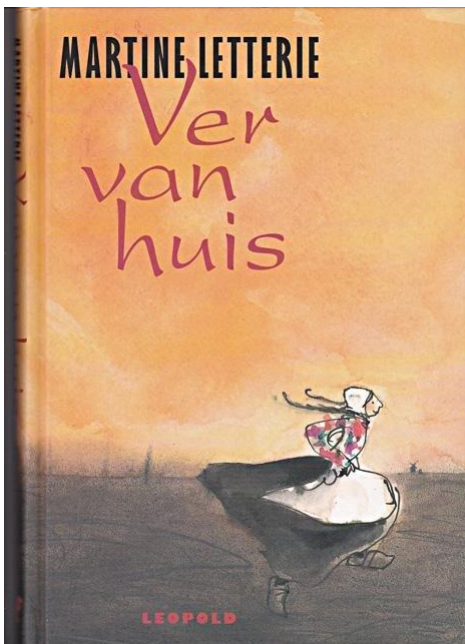
Meer vragen over vroeger (voor)gelezen boeken

Liesbeth Straub (van StOK) heeft een vraag over een verhaal dat haar moeder in 1928 als driejarige voorgelezen kreeg uit een verhalenbundel. In deze bundel wordt gerept over Treuzel Truusje. Dit verhaal wilde ze steeds opnieuw horen. Helaas is het boek niet meer te vinden. Wanneer dit u iets zegt, neem dan a.u.b. contact op met castraub@hetnet.nl.

Nancy Mijnhijmer, geboren in 1973, las in de jaren tachtig een tienerboek over een meisje dat met haar vader op expeditie gaat. Ze heeft geen goede band met haar moeder. Door een ongeluk valt een rotsblok op zijn lichaam en komt hij om. Het meisje is alleen in de jungle en probeert de weg naar het basiskamp te vinden, maar ze komt steeds dieper in de jungle terecht. Nancy weet nog één scène: 'Waar is de controlepost? Langzaam draaide ze zich om en een voor een zag ze de verschillen. De waterval bij het kamp was laag en dit was een hoge waterval. Ze huilde en terwijl de machtige rivier onder haar stroomde huilde ze zichzelf in slaap.' Kent iemand dit boek? Alvast dank van Nancy, nanmijnhijmer@gmail.com.

De moeder van Wilma Biel heeft rond 1990 een prentenboek (A4 formaat) aangeschaft over de beertjes (?) Sally en Sue. De kinderen van Wilma waren hier helemaal gek van, haar dochter (inmiddels 33 jaar) heeft indertijd haar konijn Sally genoemd en de dochter van haar zus heeft haar dochtertje Sue genoemd. Het boek is echter kwijtgeraakt na het overlijden van Wilma's moeder. Ze willen heel graag weer een exemplaar hebben, maar kunnen nergens meer iets vinden over dit boek. Volgens Wilma heeft ze het boek via de Margriet gekocht, maar dat is niet zeker. Weet iemand welk boek dit kan zijn? Informatie graag naar Wilma Biel-Velzeboer, 0644396544, wpbiel@gmail.com.

Reacties van Vrienden naar aanleiding van SGKJ-Nieuwsbrief 41

Martine Letterie schreef naar aanleiding van het stukje in de vorige Nieuwsbrief over boeken met als onderwerp de Koloniën van Weldadigheid een interessante aanvulling:

'Mijn tweede boek *Ver van huis* (1998) baseerde ik op familiegeschiedenis en is voor een groot deel echt gebeurd. Kaatje en Johanna Letterie werden naar de koloniën gestuurd rond 1830, de beginperiode van het experiment. Kaatje (die in het echt Johanna Catherina heette) was toen 9. Hun moeder was eerder overleden, en hun vader Gideon Letterie kon niet voor ze zorgen. In de bundel *Winterspinsels*, Ploegsma 1995, debuteerde ik als kinderboekenschrijver met het verhaal *Als de scherven van een bord*. Dat ging over de dramatische voorgeschiedenis van deze twee zusjes. Ze komen ook weer terug in mijn verhaal 'Ver van huis' in de bundel *Over vroeger en nu. Verhalen bij de canon*.'

De omslag van *Ver van huis* is gemaakt door: Annemarie van Haeringen.

Naar aanleiding van de recensie van Ida Heijermans in het tijdschrift *De Vrouw* over het boek *Klaproosje en Korenbloempje* schreef Walter Gerritsen van der Hoop:

'Ja, die Ida Heijermans dat was een pittige tante! Rotterdamse, dat ook nog! Heeft iemand wel eens een studie naar haar gedaan, een publicatie aan haar gewijd?'

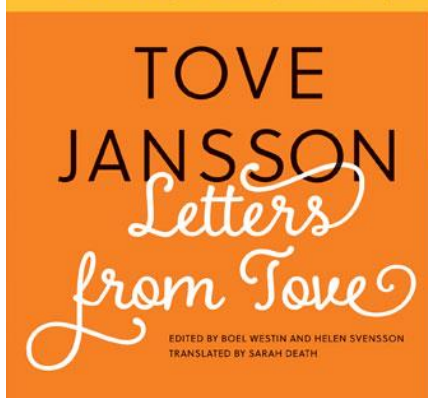
We hebben geen biografie kunnen vinden, daar ligt dus nog een taak voor een Rotterdammer!

Nelly Witte liet weten dat zij een mooi exemplaar heeft van *Lize's Avonturen in Wonderland*. Ze heeft ook contact opgenomen met *De Haagse Tijden* omdat ze een aardige verzameling oud Haagse romans heeft.

Vakliteratuur

"Tove Jansson was a genius, a woman of profound wisdom and great artistry."
—PHILIP PULLMAN

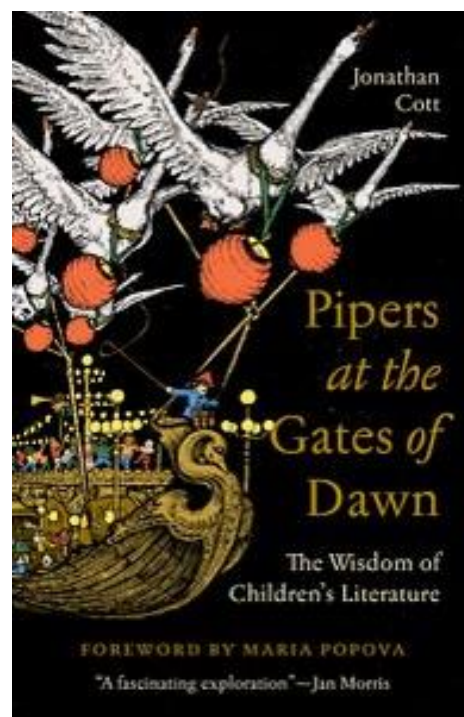

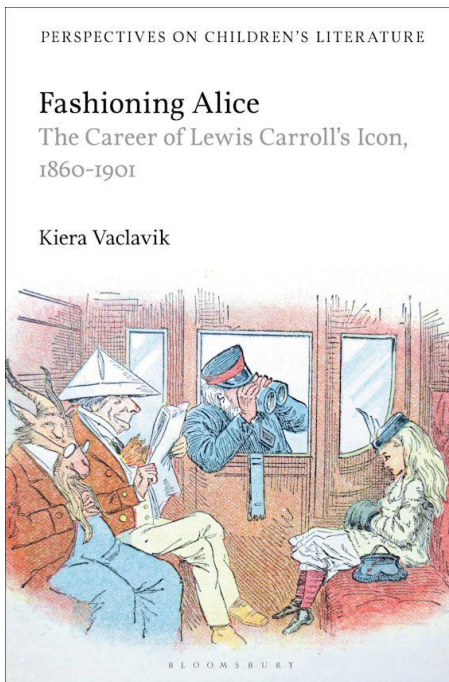
Letters from Tove / door Tove Jansson, Edited by Boel Westin and Helen Svensson, Translated by Sarah Death. - University of Minnesota Press, 2021. - 496 p., 54 b&w photos. - ISBN 978-1-5179-1010-5; \$ 19.95.

A virtual memoir in letters by the beloved creator of the Moomins. These letters, penned with characteristic insight and wit, provide an almost seamless commentary on Tove Jansson's life within Helsinki's bohemian circles and on her island home. They summon a particular place and time reflected through a mind finely attuned to her culture, her world, and her own nature, drawing a complex, intimate self-portrait of one of the world's most beloved authors. "Reading these letters, you will gradually fall under the illusion that they are addressed to you. This is how inviting, candid, and quietly dazzling Tove Jansson's prose is in her correspondence. Letters from Tove is a fundamental addition to Jansson's oeuvre. At the end of the book, you will feel that you have a new, very close friend." (bron website uitgever)

Pipers at the Gates of Dawn, The Wisdom of Children's Literature / Jonathan Cott; Foreword by Maria Popova. University of Minnesota Press, 2020. - 360 p., 50 b&w photos. - ISBN 978-1-5179-0932-1; \$ 19,95. Oorspr. uitgave 1983.

Jonathan Cott's reflections and conversations with six celebrated children's authors—now in a new edition. Pipers at the Gates of Dawn consists of Cott's essay-interviews with Dr. Seuss (Theodor Geisel), Maurice Sendak, William Steig, Astrid Lindgren, Chinua Achebe, P. L. Travers, and with Iona and Peter Opie, the great scholars of the lore, games, and language of schoolchildren. He explores with the authors themselves the lives of their created characters and the character of their own lives. All share with Cott an impassioned sense of the richness and complexity of childhood, and of the enduring importance of children's literature in the lives of all of us. (bron: website uitgever)

Fashioning Alice, The Career of Lewis Carroll's Icon, 1860-1901 / Kiera Vaclavik. - Bloomsbury Academic, 2020. - 240 p., 89 bw ill.. – (Bloomsbury Perspectives on Children's Literature) - ISBN 9781350148840; £ 17,99.

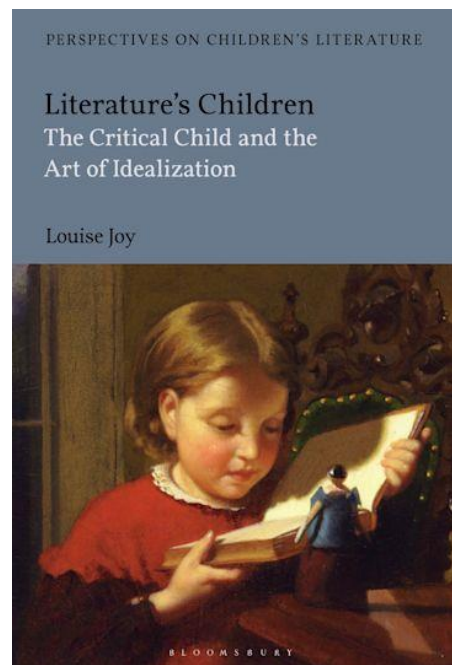
150 years after Alice's Adventures in Wonderland was first published, Lewis Carroll's eponymous heroine has become one of the most familiar figures in the cultural landscape. The enduringly iconic figure of the Victorian child, Alice has inspired countless fashion designers, illustrators and stylists. The 'Alice Look' has been embraced across the world, by young and old alike, and by both the feted and the forgotten.

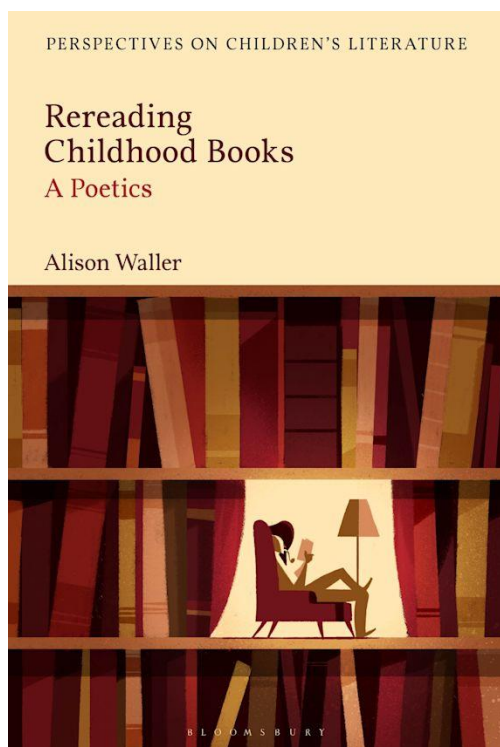
Fashioning Alice is the first book to chart the emergence of Alice as a style icon. Kiera Vaclavik traces the evolution of Alice's visual identity in the nineteenth century and explores the myriad ways in which she was dressed – on the page, on the stage, and in the

home. The book also draws on historical sources to examine amateur performance and play not just in the UK but in the USA, Japan and Australia. Illustrated throughout, Fashioning Alice is a ground-breaking exploration of Alice's visual career that offers a compelling case study of the intersections between fashion and fiction. (bron: website uitgever)

Literature's Children, The Critical Child and the Art of Idealization / Louise Joy. – Bloomsbury Publishing, 2020. – 256 p.. – (Bloomsbury Perspectives on Children's Literature) - ISBN 9781350178243; £ 26,09.

Literature's Children offers a new way of thinking about how literature for children functions didactically. It analyzes the nature of the practical critical activity which the child reader carries out, emphasizing what the child does to the text rather than what he or she receives from it. Through close readings of a range of works for children which have shaped our understanding of what children's literature entails, including works by Isaac Watts, John Newbery, Kate Greenaway, E. Nesbit, Kenneth Grahame, J.R.R. Tolkien and Malcolm Saville, it demonstrates how the critical child resists the processes of idealization in operation in and through such texts. Bringing into dialogue ideas from literary theory and the philosophy of education, drawing in particular on the work of the philosopher John Dewey, it provides a compelling new account of the complex relations between literary aesthetics and literary didacticism. (bron: website uitgever)

Rereading Childhood Books, A Poetics / Alison Waller . – Bloomsbury Publishing, 2020.- (Bloomsbury Perspectives on Children's Literature). 248 p., 4 bw ill. - ISBN 9781350178236; £ 26,09.

Childhood books play a special role in reading histories, providing touchstones for our future tastes and giving shape to our ongoing identities. Bringing the latest work in Memory Studies to bear on writers' memoirs, autobiographical accounts of reading, and interviews with readers, *Rereading Childhood Books* explores how adults remember, revisit, and sometimes forget, these significant books. Asking what it means to return to familiar works by well-known authors such as Lewis Carroll, C. S. Lewis and Enid Blyton, as well as popular and ephemeral material not often considered as part of the canon, Alison Waller develops a poetics of rereading and presents a new model for understanding lifelong reading. As such she reconceives

the history of children's literature through the shared and individual experiences of the readers who carry these books with them throughout their lives. (bron: website uitgever)

SGKJ - www.hetoudekinderboek.nl - StichtingGKJ@gmail.com - www.facebook.com/stichtingGKJ/
Deze onregelmatig verschijnende *SGKJ-Nieuwsbrief* is een tussentijdse aanvulling op de *SGKJ-Berichten*. De *Nieuwsbrief* wordt verzorgd door Jeannette Kok en Janneke van der Veer. Opmerkingen over dit nummer en suggesties voor het komende nummer kunt u sturen naar jeannettekok@upcmail.nl

U heeft op een eerder moment aangegeven nieuws vanuit de SGKJ op prijs te stellen. Wilt u zich afmelden voor de Nieuwsbrief, stuur dan een mailtje naar: StichtingGKJ@gmail.com